

**VISOKA POSLOVNA ŠKOLA
STRUKOVNIH STUDIJA
ČAČAK**

SEMINARSKI RAD

Ekonomija

Savremeno makroekonomsko planiranje

Mentor: _____
Profesor: _____

Student: _____
Br.Indeksa: _____

Mesto, mesec, godina

Savremeno makroekonomsko planiranje

Velika kriza u svetu i masovna nezaposlenost tridesetih godina je ukazala na to da tržište samo ne može uspostaviti privrednu ravnotežu. Ekonomska uloga države je neophodna da bi se normalno odvijala društvena reprodukcija. Međutim, preterano širenje društvenog intervencionizma bi se negativno odrazilo na efikasnost, ali pošto ni tržište samo ne može obezbediti punu ravnotežu, savremene privrede kombinuju plan i tržište, ali treba sa pravom merom primeniti ova instrumenta upravljanja u različitim oblicima privrednog i društvenog života.

Vlade evropskih zemalja su se uzdržavale od pribegavanja instrumentima šire kontrole nad privredom. Nemačka, Italija, Portugal i Francuska su u tom pogledu učinile najduži korak.

U Francuskoj je sprovedena nacionalizacija koja je uključivala železnice, centralnu banku i neke grane ratne industrije. U Švedskoj, Norveškoj i Italiji država ima sve značajniju ulogu u sferi ekonomije.

Kejns je verovao da država mora angažovati svoj ogromni potencijal kontrole na području potrošnje, oporezivanja i monetarne politike kako bi eliminisala nestabilnost u privredi.

Primena input – output tablica doprinela je srednjoročnom i dugoročnom planiranju.

Myrdal smatra da umesto nekoordinirane državne intervencije u privredi treba preći na svesnu plansku koordinaciju mera i akcija razvojne i ekonomske politike.

Makroekonomsko planiranje kao metod upravljanja privrednim i društvenim razvojem uspostavljeno je najpre u Francuskoj, Norveškoj i Holandiji, a kasnije u Švedskoj, Japanu i drugim zemljama. Motivi koji su vodili afirmaciji makroekonomskog planiranja u razvijenim zemljama nalazili su se u makroekonomskoj stabilizaciji (alokaciji) resursa i raspodeli dohotka. Tome je doprinela i nekoordinirana državna intervencija koja je prethodila savremenom makroekonomskom planiranju.

Podsticaj za razvoj makroekonomskog planiranja dao je i razvoj ekonomske teorije, privredne statistike, društvenih računa, kvantitativnih metoda, modela i elektronske računске tehnike, koji se primenjuju u prognoziranju i simulaciji.

Moguće je izdvojiti sledeće determinante makroekonomskog planiranja:

- 1) iskustvo je pokazalo da neregulisani tržišni mehanizam ne obezbeđuje potrebnu makroekonomsku stabilnost
- 2) s porastom dohotka rastao je udeo javne potrošnje u ukupnoj potrošnji, a ova sfera nije regulisana tržišnim mehanizmom
- 3) eksterni efekti u proizvodnji i potrošnji se uklanjaju putem državne regulacije u ovoj oblasti
- 4) veći stepen integracije preduzeća i sektora omogućava korišćenje ekonomije obima i pospešuje tokove tehnološkog napretka
- 5) povećan interes za dugoročan razvoj pojačan međunarodnom privrednom konkurencijom, izdvajanjima za brži razvoj zemalja u razvoju, iscrpljivanjem neobnovljenih prirodnih resursa i zagađenjem životne sredine kao oblastima u kojima neregulisani tržišni mehanizam ne daje zadovoljavajuće rezultate

- 6) afirmacija interesa i potreba pojedinaca, grupa, preduzeća, privrede i društva u celini koji mehanizam slobodnog tržišta ne zadovoljava automatski, a posebno ne na istinski racionalan način
- 7) krize u pojedinim sektorima i druge vanredne situacije

Kao osnovni cilj se postavlja privredni rast i on se ostvaruje unutar planskog okvira koji podrazumeva podsticanje istraživanja na području savremenih tehnologija kao i razvoja proizvoda, procesa i opreme koji su mogli nositi dugoročni tehnološki progres.

Na drugoj strani je država obezbeđivanjem boljeg obrazovanja, omogućila da se radna snaga prilagodi zahtevima koje je nametnuo tehnološki napredak, uloga države ne samo u tome da stimuliše rast, već da eliminiše barijere koje stoje na putu dugoročnog razvoja.

U najnovijem periodu je održan kontinuitet, iako bitno izmenjene, uloge države u regulisanju privrede, a posebno monopola sektora državne svojine, odnosa između rada i kapitala, privrednih ciklusa i privrednog rasta.

Država sa razvijenim ekonomskim funkcijama zajedno sa velikim korporacijama i organizovanim sindikatima, glavni je akter savremenih društveno – ekonomskih procesa.

Državne intervencije u privredi i uslovima rastuće konkurencije, prerasle su u sistematsko državno regulisanje koje se često sreće pod pojmom politike rasta. Upravljanje strukturalnim parametrima sistema obezbeđuje relativno stabilan i dinamičan privredni razvoj. Anticikličnom politikom država stvara uslove za održavanje privredne aktivnosti već u početnoj fazi krize i depresije, a politikom privrednog rasta stvara uslove za relativno brz i stabilan razvoj privrede, uz stabilnost domaćih cena, punu zaposlenost i uravnotežen platni bilans. Težište tih funkcija države su strukturne promene u uslovima privrednog rasta.

Značajna ekonomska funkcija savremene države je regulisanje ekonomskog rasta.

Naročito se usmerava pažnja na kontrolu inflacije, podsticanje pune zaposlenosti i ravnotežu platnog bilansa na dugoročni privredni rast i strategiju koja obezbeđuje rast kao i na politiku strukturalnog prilagođavanja na tehnološku i inovativnu politiku.

U najnovijem periodu su razvijene zemlje prešle na celovito vođenje dugoročnih upravljačkih aktivnosti. Na to je uticala:

- 1) Potreba da se raznovrsne mere državne anticiklične politike međusobno čvršće koordiniraju i da se ciljevi i mere kratkoročne ekonomske politike konfliktno ne postavljaju
- 2) Nužnost većeg angažovanja države u stvaranju uslova za privredni rast po zadovoljavajućoj stopi, kako kratkoročne mere anticiklične politike ne bi dovodile do dugoročnih strukturalnih neravnoteža i smanjivanja efikasnosti privrednog razvoja

Dva modaliteta (osnovna) makroekonomskog planiranja u savremenim tržišnim privredama:

- I. Državno planiranje sa odgovarajućim planskim institucijama i planovima koje usvajaju parlamenti
- II. Neformalizovano planiranje politike razvoja sa razvijenom planskom funkcijom koja je nezaobilazna u aktivnostima same vlade i njenih organa i institucija

Prvi oblik makroekonomskog planiranja primenjuje se u Francuskoj, Holandiji, Norveškoj, Švedskoj, Japanu ... U SAD, Zapadnoj Nemačkoj i nekim drugim razvijenim zemljama nisu osnovane planske institucije kao u Japanu, Švedskoj ... Ovde se vrši regulacija tržišnog načina privređivanja programiranjem razvojne politike bez formalizovanih državnih planova.

U savremenim privredama zastupljeni su tržišni planski regulacioni mehanizmi. Na savremenom stepenu ekonomske razvijenosti sveta i u razvijenim i u nerazvijenim privredama potrebno je da se svesno regulišu privredni procesi.

Savremene privrede imaju razvijenu plansku praksu, pa čak i kada svoju aktivnost u domenu usmeravanja privrednog razvoja odbijaju da nazovu planiranjem. Iskustva pokazuju da netržišne privrede nisu automatski postale planske samim tim što su ograničile i potisle tržište. Tržišne privrede nisu automatski lišene i planiranja. U planskim privredama se svesno raspoređuju faktori proizvodnje na delatnosti i time se opredeljuje struktura proizvodnje i potrošnje. U razvijenim zemljama planiranje je logičan i konzistentan deo tržišnog sistema. Planiranje i ekonomska politika se u njima tretiraju kao središnji delovi procesa upravljanja razvojem.

Prelazak u novi privredno – sistemski poredak je proces svesnog transformisanja, koji se po prirodi stvari ne može spontano odigrati. Svesna koordinacija i svrsishodna intervencija omogućavaju veću efikasnost i zadovoljavanje društvenih potreba na većem nivou nego kada ne bi bilo intervencije. Obimno i razgranato delovanje države u ekonomskom prostoru postaje u 21. veku zajedničko obeležje svih savremenih država.

Postoji veza između planova na nivou nacionalne ekonomije i na nivou preduzeća. Reč je o uticaju države na poslovne funkcije preduzeća i obrnuto, o uticaju preduzeća, a posebno korporacija državnog sektora na ponašanje države u oblasti ekonomije.

Plan na nivou države smanjuje rizik na nivou preduzeća. Privredni subjekti bolje reaguju na zahteve svetskog tržišta i zahteve naučno – tehnološkog progresa, ako su upoznati sa ekonomskom i razvojnom politikom države.

Makroekonomsko planiranje ima za cilj da poboljša dugoročno funkcionisanje privrede i realizuje strukturne promene koje imaju za cilj povećanje društvenog bogastva, životnog standarda i kvaliteta života. Treba osposobiti pojedina preduzeća i delatnosti da se ravnopravno uključuju u međunarodnu podelu rada, kao i da usmere faktore proizvodnje u delatnost sa najvećim potencijalom za rast i razvoj.

Tržišna privreda se oslanja na informacioni sistem koji obezbeđuje poznavanje razvojne mogućnosti privrede i pravila okruženja. Država treba da stimuliše privredne subjekte i da im obezbedi dodatne informacije da bi donosili kvalitetne odluke, jer u decentralizovanim privredama privredni subjekti donose značajne poslovne i razvojne odluke.

Država može da destimuliše privredne subjekte da preduzmu određene aktivnosti, a često se sklapaju ugovori između preduzeća i državnih organa.

Savremena država utiče na ostvarivanje ciljeva i pravaca razvoja, a time prilagođava ponašanje privrednih subjekata radi ostvarivanja globalnih ciljeva i interesa.

Neke od planskih funkcija su:

a) Funkcije usmeravanja i predviđanja privrednog razvoja

- Usmeravanje se svodi na izbor krupnih i dinamičnih alternativa za koje tržišni sistem garantuje punu društvenu racionalnost. Predviđanje pri ekonomskom odlučivanju je neophodno, kako za donošenje krupnih, jednostavnih odluka u upravljačkom centru tako i za rutinsko odlučivanje na regulativnoj periferiji sistema.

b) Koordinacija

- To je koordinacija unapred, svesno, za razliku od ex post koordinacije koja se obavlja preko tržišta. Pomaže pravilnije donošenje odluka i racionalno angažovanje nepokretnih resursa. Međutim moć svesnog koordiniranja odluka nije beskonačna. Zato se mehanizmi planske koordinacije moraju i sami svesno i planski izgrađivati, institucionalno, kadrovski i u saznavnom pogledu. Na izgradnji i oblikovanju aranžmana za svesno upravljanje mora se planski i svrsishodno raditi. Kada je o informacionoj funkciji reč, podsetićemo da je ona već jednim delom sadržana u funkciji predviđanja. Sadržina predviđanja se iscrpljuje pružanjem informacija o budućnosti, dok informaciona funkcija ide dalje od toga. Ona pruža informacije i o tekućim akcijama i odlukama relevantnih subjekata, što doprinosi uspešnom procesu donošenja narednih odluka, kako bi se na osnovu njih ostvarili što veći efekti. Ove dve funkcije se međusobno prepliću, jer se koordinacija jednim delom sastoji u prikupljanju informacija o tome šta rade drugi i u odgovarajućem prilagođavanju sopstvenih odluka.

c) Propulzija i mobilizacija

- Propulzija podrazumeva ubrzanje rasta ili osiguranje ekspanzije društvenog proizvoda po višoj stopi nego što bi bio slučaj u odsustvu funkcija koje osigurava propulzija.

Mobilizacija koja velikim delom obezbeđuje propulziju, znači povećanje količine resursa koji se uključuje u proces privrednog razvoja. Njen najvažniji vid je podizanje akumulacionog potencijala privrede, a u formulisanju i realizaciji tih mera ključnu ulogu igra država:

- 1) Država je daleko najvažniji investitor infrastrukture i srodnih delatnosti; kad god nađe načina da poveća te investicije i da ih finansira iz fiskalnih viškova – ili iz javnih zajmova čije se servisiranje u dužem razvoju obezbeđuje iz fiskalnih viškova, a da pri tome ne izazove kompenzatorno smanjenje štednje i investicija, ona se javlja kao činilac mobilizacije resursa i uvećava bogatstvo naroda u odnosu na alternativu bez ikakve državne intervencije.
- 2) Fiskalne viškove država može da plasira na tržište kapitala uvećavajući njegovu ponudu i smanjujući njegovu cenu upotrebe, čime se istovremeno povećava bogatstvo i podstiču privatne investicije;
- 3) Selektivnim oporezivanjem načina upotrebe dohotka država bitno utiče na ponašanje privatnog sektora i drugih autonomnih subjekata u decentralizacionom ambijentu

odlučivanja, pa tako podstiče njihove doprinose rastu najšire shvaćenog kapaciteta privrede i ubrzava proces ekspanzije bogatstva.

- 4) Akumulacioni potencijal se povećava i kad država svojim merama ubrzava prebacivanje resursa iz nisko produktivnih u visoko produktivne sektore.

- d) Zadovoljavanje kolektivnih preferencija

- Relevantne preferencije se ispoljavaju samo na najvišim nivoima društvene organizacije, kao što je slučaj sa javnim dobrima ili drugim velikim akcijama koje istovremeno pogađaju blagostanje ili dobrobit mnoštva privrednih subjekata.

- e) Korektivna funkcija

- Korektivna funkcija planiranja je upravljena na otklanjanje raznih tržišnih nedostataka, pre svega raznih eksternih efekata. Ovde se može uključiti i politika upravljanja na uklanjanje monopolskih deformacija i ostalih vidova tržišne imperfektnosti, zatim raznovrsne stabilizacione mere čiji je cilj da ograniče i izravnavaju mnoštvo fluktuacija koje tržište zakonito generiše kao složeni, dinamički i stohastički sistem.

- f) Planiranje institucione izgradnje i ekonomske politike

- Izgradnja institucija i formulisanje opštih okvira, platformi i strateških ciljeva za ekonomsku politiku može se formulirati kao posebna funkcija planiranja. Razvijanje institucije i fiksiranje platforme za ekonomsku politiku mogu se shvatiti kao proces donošenja nekih jedinstvenih i trajnih odluka koje definišu putokaz i ograničenja za procese masovnog, decentralizovanog odlučivanja i koje na taj način modeliraju, podešavaju i strukturiraju regulativne mehanizme, kako bi njihovo funkcionisanje bilo u skladu sa ciljevima i kriterijumima na nivou sistema kao celine. U planski regulativni aranžman svrstavaju se one odluke čiji se smisao sastoji u tome da utiču na mnoštvo sitnih, na nižem nivou donesenih odluka i da se osigura da one budu u skladu sa interesima i potrebama, što se ispoljava na nivou velikih segmenata društva i nivoima zajednice kao celine.

- g) Usklađivanje interesa i zavođenje discipline u ponašanju organa javne vlasti

- I ova funkcija se može indetifikovati kao značajna funkcija planiranja. Planiranje je veliki proces istraživanja složene konfiguracije društvenih interesa. Kroz taj proces relevantni subjekti imaju prilike, ali moraju mnogo da nauče, o interesima drugih subjekata. U isto vreme oni se potpunije upoznaju sa sopstvenim interesima, nego što bi to bio slučaj u odsustvu kroz koje dolazi do izražaja društvenih aspekata planiranja. Na osnovu ovakvog usklađivanja intrerensa mogu se u načelu ostvariti značajna povećanja društvene dobrobiti, jer ona otkriva važne, inače nepoznate šanse povećanja stepena zadovoljavanja jednih interesa, a da to ne ide na uštrb zadovoljavanja drugih interesa.

U savremenim tržišnim privredama poslovi iz domena planske funkcije su:

- 1) direktni, po pravilu veliki, investicioni zahvati
- 2) veliki program strukturnog transformisanja, uključuje i modernizaciju i široko koncipirano prilagođavanje čitavih sektora
- 3) programi regionalnog razvoja i pokretanje procesa privrednog razvoja na određenim jasno definisanim teritorijama
- 4) veliki i dugoročni programi naučnog istraživanja i valorizacija i širenje tekovina tehničko – tehnološkog napretka
- 5) široko postavljeni programi kao što su stabilizacija i deregulacija
- 6) pokretanje globalnih akcija kao što su promocije izvoza ili poboljšanje kadrovske strukture u privredi
- 7) formulisanje okvira za vođenje ekonomske politike
- 8) preduzimanje globalnih akcija koje imaju ekonomske implikacije, ali prevazilaze okvire privrede kao sfere društvenog života
- 9) svesne i planske intervencije i alokacione procese
- 10) selektivno korigovanje distributivnih rezultata tržišta
- 11) neposredni administrativni zahvati u tržišne procese i planiranje privrednih reformi i njima implicitnih institucionalnih promena

Direktno alokativno planiranje (jedan od oblika makroekonomskog planiranja)

Potreba za svesnom državnom intervencijom postoji (naročito u sferi alokacije ograničenih resursa):

- 1) ukoliko ne postoji savršena konkurencija
- 2) ukoliko ne postoje sva potrebna tržišta
- 3) ako postoje značajni eksterni efekti
- 4) ako postoje javna dobra
- 5) ako postoje drugi razlozi koji omogućavaju postizanje ravnoteže

Po nekim ekonomistima glavni razlozi širenja polja državnog upravljanja su:

1. Porast međusobne povezanosti ekonomskih jedinica kao najvažniji činilac jačanja ekonomske politike i nacionalne ekonomije
2. Rast neizvesnosti o zbivanjima u budućoj privredi
3. Širenje monopolskih prilika i sužavanje konkurencije
4. Sektori delatnosti netržišne privrede, koji sve brže rastu i povećavaju svoje učešće u društvenoj proizvodnji

Faktori koji utiču na širenje državnog intervencionizma:

1. Spoljni ili posredni efekti
2. Tržišni mehanizam reprodukuje nepravičnu raspodelu dohotka koja je društveno neprihvatljiva (ekonomski škodljiva)
3. Tržišni mehanizam slabo obavlja funkciju uskađivanja privrednog razvoja.

Ukoliko je u određenom periodu kroz koji ekonomija tj. ekonomski sistem prolazi, razvoj izrazitiji, utoliko je potreba za dopunskim sredstvima usmeravanja naglašenija, potreba za društvenim planiranjem i programiranjem sve osetnija.

Prihvatanje od strane države složenog zadatka usmeravanja i planiranja dugoročnog privrednog razvoja podrazumeva i rešavanje sledećih problema:

- 1) realizacija krupnih strukturnih promena
- 2) ravnomerni teritorijalni razvoj
- 3) podsticanje tehnološkog razvoja
- 4) zaštita čovekove sredine i očuvanje privrednog razvoja itd.

Ali država istovremeno vrši ulogu posrednika u mirenju sukobljenih interesa ekonomskih subjekata. Država, takođe, sve više učestvuje u formiranju cena.

Razvoj državnog upravljanja i usmeravanja razvoja povećava odgovornost države za određena ekonomska pitanja i probleme.

Država ima ulogu mirenja između konfliktnih interesa. Ona štiti preduzeća, poljoprivredu, potrošače itd.

Polje državne kontrole i intervencije se širi, jer raste udeo tradicionalnih delatnosti školstva, obrazovanja i sl.

Veliki projekti i poduhvati zahtevaju planiranje alokativnih zahvata.

Direktno alokativno planiranje kao oblik svesnog makroekonomskog planiranja ne treba da bude jednako izraženo u svim sektorima.

Neki sektori zbog svoje specifičnosti i uloge u ekonomskom sistemu zahtevaju više ekonomsko– političkog angažovanja, državnog intervencionizma, pa prema tome se vrše planiranja. To su prvenstveno infrastrukturne delatnosti, tzv. bazični sektori koji se delom preklapaju sa infrastrukturnim delatnostima.

Na primer u sektoru energetike, projekti se pripremaju i izvode po deset i više godina, sa aktivizacionim periodima koji odgovaraju tekućim parametrima projektovanja i građenja. Tehnološke i strukturne osobenosti ovih sektora uvek zahtevaju naglašeni intervencionizam i neposredno posezanje u alokaciju resursa, pre svega investicija, pa je u njima uvek aktuelno i direktno alokativno planiranje.

Zajednički projekti su efikasan instrument usmeravanja razvoja tehnoloških sistema kao i cirkulacije i koncentracije akumulacije za njihov razvoj, stabilnost i efikasnost društveno – ekonomskog razvoja.

Posebno pitanje u vezi sa neposrednim alokativnim planiranjem je definisanje njegovih granica u savremenim uslovima.

U sistemima gde je bilo prilike za sistematsko građenje, usavršavanje regulativnih automatizama biće manja potreba za planskim usmeravanjem. Ali u sistemima zahvaćenim

krupnim promenama izražena je potreba za planiranjem, jer tu automatski regulacija slabi i kao alternativa ostaju direktni administrativni zahvati u resurne tokove.

U tim tzv. prelaznim periodima tržište ustupa pred administrativnim planiranjem.

Neposrednom planiranju pogoduje neizgrađen i institucionalno nepromenjen tržišni mehanizam kao neizgrađenost ekonomsko – političkog instrumentarijuma. Međutim dometi neposrednog alokativnog planiranja i upravljanja su ograničeni i izgradnja tržišnih institucija, razvoj instrumentarijuma ekonomske politike i stabilizacije privrede u sledećoj fazi transformisanja omogućiće i podstaći će promenu kompozicije planiranja posmatranu kroz zastupljenost raznih vidova.

Posle perioda „velikog preloma“, početne izgradnje institucionalnih osnova savremene tržišne privrede u prvi plan dolazi planiranje ekonomske politike.

Krajnji ishod ovog svesnog aranžmana na preuređivanju institucionalnog ustrojstva i normalizacije ekonomskih tokova može da bude znatno povećanje uloge automatske regulative i smanjivanje opsega svih vidova planiranja. Time se sistem planiranja redukuje, ali se ne ukida. Znači uspešno planiranje stvara situaciju u kojoj je i ono samo sve manje potrebno.

Planiranje ekonomske politike (drugi oblik savremenog makroekonomskog planiranja u savremenoj tržišnoj privredi)

Savremeni makroekonomski problemi (inflacija, nezaposlenost, privredni rast...) se ne mogu rešavati bez primene odgovarajuće makroekonomske politike. Usled nestabilnosti, neizvesnosti i monopolizovanosti savremenog tržišta uspostavlja se jedinstvo planiranja i ekonomske politike. Za potrebe savremene tržišne privrede država utvrđuje koncepciju i strategiju društveno ekonomskog razvoja i na osnovu nje vodi efikasnu ekonomsku politiku usmerenu na ostvarivanje potrebne stabilnosti i privrednog rasta.

Planiranje sadrži indentifikaciju ciljeva i formalizaciju njihovog ostvarenja. Strategija čini vezu između planiranja i ekonomske politike.

Ekonomska politika se definiše kao konkretna akcija i praksa upravljanja. Ona ne znači da uopšte nema planiranja u samom domenu ekonomske politike. Naprotiv, sve ekonomsko – političke akcije moraju biti prethodno detaljno isplanirane u skladu sa utvrđenim, planiranim ciljevima i izabranom strategijom razvoja. Ako uzmemo u obzir ciklična kretanja tržišne privrede uočavamo da mere ekonomske politike mogu delovati u pogrešnom trenutku i da povećavaju poremećaje. Zato sve faze procesa ekonomsko političkog odlučivanja moraju se pažljivo koordinirati i planirati.

Tri komponente ekonomske politike su:

- 1) cilj
- 2) sredstva za njihovo ostvarivanje
- 3) nosioci ekonomske politike

Ekonomska politika znači delovanje države na ekonomsku aktivnost u skladu sa zadatim ciljem.

Ciljevi ekonomske politike su:

- 1) puna zaposlenost
- 2) stabilnost cena
- 3) porast materijalnog blagostanja...

Neki ciljevi su komplemetarni npr. stabilnost cena i ravnoteža platnog bilansa, ali postoje i konfliktni ciljevi, npr. puna zaposlenost i stabilnost cena.

Instrumente ekonomske politike pomoću kojih država ostvaruje ciljeve svrstavamo u pet grupa:

1. Instrumente javnih finansija kojima se deluje na prihode i rashode državnog budžeta i na njihovo uravnoteženje.
2. Instrumenti novca i kredita kojima se deluje na više ili manje povoljne uslove pod kojima pojedinci, preduzeća i sama država mogu da pozamljuju novac.
3. Instrumenti deviznog kursa kojim se određuje i menja kurs domaće valute prema ostalim valutama.
4. Instrumenti direktne kontrole koji omogućavaju određivanje cena od strane države i fiksiranje količina ili vrednosti.
5. Instrumenti promene institucionalnog sistema kojima se utiče na privredno – sistemske promene

Svrha akcija ekonomske politike je delovanje na subjekte koji raspoložu resursima i donose odluke o pravcu njihovog angažovanja i ona vrši uticaj na ekonomske subjekte na više načina. Ti načini se sastoje:

- 1) u delovanju na informacionu strukturu
- 2) odgovarajućem prilagođavanju motivacione strukture
- 3) naredbe i zabrane
- 4) delovanje ekonomske politike na subjekte odlučivanja u smislu svrsishodnog preoblikovanja njihove funkcije cilja

Planiranje institucionalne strukture privrede (treći oblik savremenog makroekonomskog planiranja)

Ovde se misli na administrativni, privredno regulativni i tržišni sistem veza, ali i na informativno – konsultativni i tržišni sistem koji nije direktno u tročlanju klasifikaciji planiranja, ali, odgovara svakom obliku planiranja i najmasovnije se neguje kao vantržišni oblik komuniciranja tržišnih subjekata.

I pored izražene tendencije privatizacije i deprivatizacije državne svojine u razvijenim tržišnim privredama, osnovni elementi makroekonomske regulative imaju tendenciju evolutivnog razvoja. Tu se ističu:

- makroekonomska politika
- mere preraspodele dohodaka...

Čak i oni teoretičari koji smatraju da će državna svojina zbog svoje neefikasnosti i birokratizacije vlasti biti smanjena, ističu da će ekonomska uloga države biti veoma dinamična.

Politika fundamentalne institucionalne infrastrukture je podržana od svih krugova i na nju treba staviti akcenat. To znači:

- 1) planiranje izgradnje institucija određenog ekonomskog sistema, kao preduslova funkcionisanja sistema u okviru određenog poretka i
- 2) planiranje i utvrđivanje opštih pravila ponašanja ekonomskih subjekata koja usmeravaju mnoštvo decentralizovanih odluka

Cilj planiranja jeste da se ekonomski sistem dovede u stanje uređenosti. Planiranje je moguće tamo gde su stvoreni svi uslovi da umesto haosa zavlada poredak.

Teorija spontanog poretka

Teorija spontanog poretka je centralna kategorija savremene teorije planiranja, a istovremeno i sinteza tržišne regulative i planskog usmeravanja privrednog razvoja.

Po ovoj teoriji poredak izrasta iz slobodnih interakcija autonomnih subjekata. Spontani poredak podrazumeva:

- 1) Odsustvo svesnog planiranja mnoštva pojedinačnih elemenata i sa njima vezanih detalja, te se intervencija usredsređuje na elemente koji generišu globalne tendencije struktuiranja sistema i uspostavljanje poretka u njemu.

- 2) Odsustvo jedinstvene na nivou sistema oformljene skice njegovog razvitka, nego naprotiv oblikovanje ambijenta u kojem će svaki element moći da maksimalnom efikasnošću deluje na realizaciju sopstvenih ciljeva i zadovoljavanje vlastitih potreba.

Oblici svojine imaju značajan uticaj na efikasnost privređivanja. U kapitalističkom načinu proizvodnje dominira privatna svojina.

Savremene uslove karakteriše:

- 1) u ključnim oblastima proizvodnje nestaje individualni kapital
- 2) velika disperzija akcija koja omogućava vlasničku kontrolu i sa relativno malim procentom akcija
- 3) jača uloga finansijskog kapitala i njegovih posrednika
- 4) državna svojina zadržava relativno stabilno učešće u ukupnoj ekonomskoj aktivnosti
- 5) cene na tržištu roba i faktora proizvodnje nisu više samo rezultat odnosa ponude i tražnje, već su i izraz odnosa snaga pojedinih ekonomskih učesnika

Putem tržišnog mehanizma, svojina poprima ključne institucionalne determinante efikasnosti. Pored toga što omogućava decentralizaciju odlučivanja, visok stepen korišćenja znanja koja društvu stoje na raspolaganju i snažnu motivaciju za povećanje privrednog učinka, svojina ima tu funkciju da predstavlja ishodište pravila i institucionalnih ograničenja, čije koordinirajuće dejstvo ima za posledicu stvaranje strukture i poretka u izuzetno složenom sistemu zasnovanom na spontanim procesima decentralizovanog odlučivanja.

Sve veći značaj dobijaju informacije, tehnologija, finansijska kontrola, jer se u razvijenom kapitalizmu znanje kao ključni faktor savremene proizvodnje uspešno pretvara u kapital i najbolje oplođuje baš kroz njegovu neposrednu primenu u proizvodnji.

Planiranje u savremenim uslovima predstavlja instrument postizanja efikasnog i stabilnog privrednog društvenog razvoja, time što doprinosi društvenoj efikasnosti tržišnog mehanizma. Poboljšanjem funkcionisanja tržišnog mehanizma se smatra najbitnijim razlogom za nastanak i razvoj makroekonomskog planiranja. Savremeni razvoj tržišta, naime, nije umanjio već je obrnuto, uvećao potrebu za planiranjem, kako na nivou država i grupacija zemalja, tako i na nivou preduzeća, sektora i regiona.

Ekonomska politika je, naime, u savremenim tržišnim uslovima postala u velikoj meri „planska“. Ona proizilazi iz koordinativne i usmeravajuće funkcije države koja ima i svoju materijalnu dimenziju podrške i razvoja. To u ambijentu tržišnog sistema koji funkcioniše po uspostavljenim tržišnim principima i pravilima, daje stabilnost i sigurnost ekonomskoj politici, odnosno planiranju, doprinoseći njihovoj efikasnosti.

Najnovija evolucija funkcija države u tržišnim uslovima, a to u sklopu i planiranja, odnosno koordinativne i usmeravajuće funkcije politike razvoja, potvrđuje visok stepen prilagodljivosti tih funkcija tržišno orijentisanom privrednom sistemu. Pri tome indikativni karakter planiranja nije odbačen, ali za naše uslove i naše shvatanje stvari zahteva sledeću napomenu. Indikativnost ne znači puku neobaveznost u uobičajenom smislu reči, naime, to ne znači da utvrđeni osnovni ciljevi, projekcije, odnosno osnovni sadržaj ekonomske politike mogu biti neostvoreni.

Namere države u savremenim uslovima ostvaruju se kroz splet koordiniranih i sinhronizovanih mera ekonomske politike koje imaju svoje materijalno uporište, a kojima se „ planske ” projekcije i preporuke čine u velikom stepenu životnim, čak i kada se utvrđuju na nivou međunarodnih organizacija kao što je OECD.

Indikativni karakter planiranja i ekonomske politike dobija na izvestan način svoju čvrstu usmerenost stabilnost i sigurnost koja se ogleda u niskom stepenu odstupanja ostvarenih rezultata od planiranih ciljeva i to potvrđuje da je ekonomska politika ne samo u funkciji planskih opcija i krupnih izbora u razvojnoj politici, već da je čvrsto integrisana u jedinstven sistem upravljanja privredom koji u stvari ima „planski karakter”. Pri tome on je čvrsto oslonjen na konkurenciju i tržišne zakonitosti koje mu daju životnost i ekonomsku efikasnost.

Aktuelne, a i ranije krizne situacije u koje su zapadale pojedine tržišne privrede ili cele grupacije zemalja, ne umanjuju tačnost ovog nalaza. Planski karakter tih privreda posebno dolazi do izražaja kroz način savladavanja bilo recesionih, bilo inflacionih tendencija, a posebno kroz delotvornost razvojnog i strukturnog prilagođavanja, uprkos krupnim ograničenjima.

Povezanost i komplemetarnost tržišnih i šire shvaćenih planskih procesa bitno utiče na ekonomski racionalnu upotrebu i alokaciju materijalnih i finansijskih resursa. Plansko usmeravanje razvoja se temelji na parametrima koje generiše i verifikuje tržište.

Privredno – sistemski instrumentarij i način planiranja i vođenja razvojne i ekonomske politike su skoro u potpunosti prilagođeni tržišnim uslovima, posebno u tržišnoj poziciji privrednih subjekata.

Država je odgovorna za efikasnu makroekonomsku politiku kojom stvara uslove za stabilno funkcionisanje tržišta i za dinamičan privredni razvoj. Takva ekonomska politika i integralno tržište sa svojim ekonomskim karakterom čvrsta su osnova planiranja, oni određuju njegov ekonomski sadržaj. Planiranje u tržišnim uslovima ne može supstituisati samostalnost preduzeća, mehanizme funkcionisanja integralnog tržišta i realne cene proizvodnih faktora. Ono je stoga, ne samo instrument predviđanja, programiranja i projektovanja, već pre svega instrument koordinacije privrednih odluka i usmeravanja privrednog razvoja, prevashodno putem ekonomske politike.

Preduzeća u oblasti proizvodnje i prometa, a potom i banke, kao osnovni privredni subjekti, u uslovima robne proizvodnje i integralnog tržišta, posluju u svim svojinskim oblicima u okviru jedinstvenog privrednog sistema i istih uslova privređivanja. Preduzeća su u uslovima punog delovanja zakonitosti tržišta i aktivnog vođenja razvojne i ekonomske politike, samostalna u vođenju poslovne i razvojne politike u izboru svoje unutrašnje organizacije i širih oblika povezivanja i organizovanja i u izboru poslovnih organa. Preduzetništvo kao ključni faktor efikasnosti poslovanja u tržišnom privrednom sistemu zasnovano je na odgovarajućim svojinskim odnosima i na integralnom tržištu robe, kapitala i rada. Integralnom tržištu su primereni mehanizmi i instrumenti koji podstiču mobilnost i efikasnu upotrebu proizvodnih činilaca.

Budući da je savremeno tržište nestabilno, neizvesno i monopolizovano, u tržišnim privredama je uspostavljeno jedinstvo planiranja i makroekonomske politike. To znači da je planiranje povezano sa celinom ekonomske politike i ukupnim aktivnostima države. Za potrebe savremene

tržišne privrede država utvrđuje koncepciju i strategiju društveno ekonomskog razvoja i na osnovu nje vodi efikasnu ekonomsku politiku, usmerenu na ostvarivanje privredne stabilnosti i privrednog rasta.

Dakle, u tržišnom sistemskom ambijentu planiranje i ekonomska politika čine celinu konzistentnih ciljeva, parametara mera i sredstava.

U arsenal ekonomske politike koja ima naznačeni karakter spadaju: porezi, državni zajmovi, krediti, kamatne stope... navedeni instrumenti imaju i sektorsku i regionalnu dimenziju. Intezitet državne intervencije u privredi putem ekonomske politike zavisi od sposobnosti privatne privrede da održava visok nivo zaposlenosti, investicija i nadnica.

Država usmerava ili obezbeđuje državni sektor svojine, raspodelu i preraspodelu nacionalnog dohotka putem budžeta, poreza, carina i taksa, subvencije poljoprivredi i drugim privrednim granama i preduzećima i kontrolu banaka i kredita, odnose između rada i kapitala i socijalno, penziono i zdravstveno zakonodavstvo i spoljnotrgovinsku razmenu i ukupne ekonomske odnose sa inostranstvom, tehnološki razvoj i privredni rast...

Instrumentarijem makroekonomske politike usmeravaju se agregatna traženja i to prevashodno monetarno – kreditnom politikom, fiskalnom politikom i politikom ekonomskih odnosa sa inostranstvom. Što se tiče upravljanja agregatnom ponudom, ona se ostvaruje prevashodno putem sektorskih ekonomskih politika. U zemljama gde je više zastupljeno državno vlasništvo ili suvlasništvo u određenim sektorima privrede i gde se država javlja kao investitor ili suinvestitor i nosilac poslovnog rizika, ostvaruje se direktno upravljanje ponudom određenih proizvoda, odnosno usluga (železnica, osnovni poljoprivredni proizvodi, vazdušni saobraćaj i drugi sektori koji proizvode eksternu efektu, a u kojima zakonitosti tržišta ne obezbeđuju stabilnost ponude). Na agregatnu ponudu se indirektno deluje i strukturnom politikom, uključujući i uticaj spoljnotrgovinske politike na promenu strukture privrede putem carinske i vancarinske zaštite.

Vlade vode i aktivnu regionalnu politiku. Formirane su i odgovarajuće institucije za regionalni razvoj i regionalno planiranje. Odgovarajuća regionalna politika se vodi i na supranacionalnom nivou.

Planiranje i tržište su komplementarni mehanizmi. Zahvaljujući „nevidljivoj ruci tržišta” i „vidljivoj ruci plana”, kako se već metaforički govori u mnogim naučnim radovima, preduzeća kao autonomni tržišni subjekti obezbeđuju racionalnu upotrebu faktora razvoja, vode poslovnu politiku i planiraju prema svom izboru, vodeći računa o širim ograničenjima i uslovima. S druge strane vlada utvrđuje koncepciju razvoja zemlje i odgovarajuću strategiju i raspolaže potrebnim instrumentima i sredstvima. Kontinuirano se unapređuje instrumentarij ekonomske politike i drugi oblici planiranja i programiranja. Pri tome se vodi ekonomska politika na duži rok i unapređuju tržišni mehanizmi i sistemski ambijent.

Kombinuju se direktne mere intervencije države u privredi zasnovane na razvijenosti javnog sektora i precizno planiranom budžetu, sa merama posrednog regulisanja privrednih tokova kroz fiskalnu politiku, aktivnu politiku cena i dohodaka, politiku naučnih istraživanja i obrazovanja, politiku zaštite životne sredine itd.

Tipovi planiranja u savremenim privredama

Zemlje sa razvijenim tržišnim privredama primenjuju dva osnovna tipa makroekonomskog planiranja. U nekim razvijenim zemljama (Francuskoj, Italiji, Holandiji, Norveškoj...) primenjuje se eksplicitno institucionalizovani tip planiranja. To znači da te države imaju odgovarajuću državnu instituciju za planiranje i donose državni nacionalni plan. Država u tim zemljama ima aktivnu ulogu u vođenju politike razvoja i primenjuje celovit integralni sistem upravljanja privredom koji podrazumeva konzistentnost ciljeva razvoja i mera i instrumenata politike uobličjenih u jedinstven plan upravljačkih akcija države.

U drugim razvijenim zemljama (SAD, Velika Britanija, SR Nemačka...) primenjuje se drugi tip planiranja. Ono je takođe institucionalizovano, ali na implicitni način i njegovo osnovno obeležje je programiranje razvoja. Implicitna institucionalizacija planiranja omogućava da se vlada i njene institucije „ bave planiranjem”, odnosno kreiraju i vode politiku razvoja usmerenu na ostvarivanje ciljeva i zadataka razvoja i strukturnih promena u privredi i na obezbeđivanje privrednog rasta.

Eksplicitno institucionalizovani tip planiranja

U zemljama sa eksplicitno institucionalizovanim makroekonomskim planiranjem je po pravilu, razvijen javni sektor i u celini gledano više je izražena planska koordinacija. U tim zemljama je značajan deo resursa pod kontrolom države koja svojim merama i instrumentima bitno utiče na privredu i njen razvoj.

Institucionalizovani tip planiranja podrazumeva da državna institucija za planiranje na osnovu smernica vlade priprema državni nacionalni plan i koordinira ekonomske politike, kontrolišući i dozirajući mere i instrumente politike za ostvarivanje plana. Sastavni deo plana čine mere i sredstva koja se odnose na nacionalizovane sektore privrede i koja su imperativna.

Plan sadrži i sredstva koja se odnose na privatni sektor radi stimulisanja preduzeća da svoje poslovanje usklade sa intencijama plana. Najvažnija sredstva za ostvarivanje plana su budžet, sa kreditnim i poreskim sistemom i određena politika cena.

Razvijene zemlje koje imaju oficijelno planiranje donose plan kao indikativni i usmeravajući akt, a u širem smislu izgrađuju i projekcije i prognoze koje nemaju snagu plana, ali su značajne za politiku usmeravanja razvoja, politiku stabilizacije i strukturnu politiku prilagođavanja.

Plan se sastoji od ciljeva i akcija i on specifikuje budući očekivani razvoj privrede i namere organa ekonomske politike u postizanju planskih ciljeva. Projekcije i prognoze sadrže specifikaciju očekivanog budućeg razvoja, ali ne i namere organa ekonomske politike u njihovom ostvarivanju.

Pored toga, ove zemlje donose nacionalni budžet sa elementima koji se neposredno planiraju i koji imaju obavezujuću ulogu u regulisanju privrednih tokova.

Godišnji nacionalni budžet je bio prvi korak u procesu afirmacije makroekonomskog planiranja i činio je sastavni deo godišnjih operativnih planova i srednjoročnih planova.

U početnom periodu je značaj planova bio manji od značaja nacionalnih budžeta, dok se kasnije ovaj odnos preokrenuo.

U zemljama koje primenjuju ovaj tip planiranja centralna planska ustanova saraduje sa velikim preduzećima i bankama, granskim udruženjima, sindikatima i drugim akterima radi usaglašavanja granskih projekcija sa razvojnim programima preduzeća. Na taj način se istražuju i spoznaju razvojne mogućnosti privrede relevantne za operacionalizaciju strateških ciljeva i programa, tako da se programi modernizacije pojedinih grana privrede, programi naučnih istraživanja i drugi programi realizuju kao zajednički projekti države i preduzeća. Kroz ovu saradnju se harmonizuju ukršteni interesi pojedinih subjekata i povezuju brojni programi razvoja. Većina preduzeća u tržišnim privredama zaključuje ugovore međusobno i sa državom, na osnovu toga se smanjuje rizik na tržištu i time na efikasniji način ostvaruje svoje državne potrebe.

U osamdesetim godinama rastu otpori privrede, posebno krupnih korporacija, prema ekonomskoj ulozi države i načinu njene kontrole, a to znači i prema važećem tipu planiranja i vođenja politike razvoja. Upozorava se da prejako državno regulisanje pojedinih sektora privrede, putem državnog vlasništva ili administrativne kontrole, određene mere ekonomske politike koje nisu dale očekivane efekte i drugi oblici državne kontrole ograničavaju delovanje tržišnog sistema i time umanjuju efikasnost ekonomske politike i sistema u celini.

Tip planiranja koji nije eksplicitno institucionalizovan

U zemljama koje primenjuju ovaj tip planiranja, programiranje razvoja i ekonomska politika su osnovna forma delovanja države na privredni razvoj. I ovde je efikasan privredni rast osnovni cilj sa kojim se dovode u vezu ukupne upravljačke aktivnosti države. Ove zemlje upravljaju privredom putem politike razvoja.

U ovom tipu planiranja država upravlja privredom putem programa, koristeći klasičan ekonomski instrumentarij i nove politike kao što je strukturna i tehnološka politika. Težište se pomera sa kratkog roka i upravljanja tekućom potrošnjom na dug rok i upravljanje ponudom.

Uočavamo da sa razvojem privrede dolazi i do razvoja makroekonomskog planiranja koje služi kao osnova za vođenje ekonomske politike. U našoj zemlji su se često odluke od strateškog značaja donosile na osnovu kompromisa što je imalo dugoročne negativne posledice.

U proteklom periodu, naša zemlja je učinila promene u sistemu. Izvršena je transformacija sistema planiranja. Sistem planiranja se u savremenim uslovima, mora prilagoditi potrebama funkcionisanja tržišne privrede.

Nužno je i u teoriji i u praksi, osloboditi se kompleksa prošlosti i treba prihvatiti savremeni pojam planiranja. Treba uvesti nove načine i oblike savremene makroekonomske politike.

Treba obezbediti korišćenje savremenih tehnika i metoda planiranja i prognoziranja, kao i razvijen informacioni sistem kao podlogu za vođenje blagovremene i efikasne tekuće i razvojne politike. To podrazumeva da se svi državni organi bave funkcijom planiranja i ekonomske politike, kao i da se obezbedi odgovarajuća kadrovska i tehnička opremljenost za ove značajne funkcije savremene države.

**BESPLATNI GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI
RAD.**

**RADOVI IZ SVIH OBLASTI, POWERPOINT PREZENTACIJE I
DRUGI EDUKATIVNI MATERIJALI.**

WWW.SEMINARSKIRAD.ORG

WWW.MATURSKIRADOVI.NET

WWW.MATURSKI.NET

WWW.SEMINARSKIRAD.INFO

WWW.MATURSKI.ORG

WWW.ESSAYSX.COM

WWW.FACEBOOK.COM/DIPLOMSKIRADOVI

NA NAŠIM SAJTOVIMA MOŽETE PRONAĆI SVE, BILO DA JE TO [SEMINARSKI](#), [DIPLOMSKI](#) ILI [MATURSKI](#) RAD, POWERPOINT PREZENTACIJA I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJAL. ZA RAZLIKU OD OSTALIH MI VAM PRUŽAMO DA POGLEDATE SVAKI RAD, NJEGOV SADRŽAJ I PRVE TRI STRANE TAKO DA MOŽETE TAČNO DA ODABERETE ONO ŠTO VAM U POTPUNOSTI ODGOVARA. U BAZI SE NALAZE [GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI RADOVI](#) KOJE MOŽETE SKINUTI I UZ NJIHOVU POMOĆ NAPRAVITI JEDINSTVEN I UNIKATAN RAD. AKO U [BAZI](#) NE NAĐETE RAD KOJI VAM JE POTREBAN, U SVAKOM MOMENTU MOŽETE NARUČITI DA VAM SE IZRADI NOVI, UNIKATAN SEMINARSKI ILI NEKI DRUGI RAD RAD NA LINKU [IZRADA RADOVA](#). PITANJA I ODGOVORE MOŽETE DOBITI NA NAŠEM [FORUMU](#) ILI NA MATURSKIRADOVI.NET@GMAIL.COM